



جغرافیا و روابط انسانی، بهار ۱۳۹۸، دوره ۱، شماره ۴

## ارزیابی تحقق شهر پاک با رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری

### مطالعه موردی: شهر یاسوج

آمنه رخس ماه<sup>۱</sup>، سید سعید پوزشیان<sup>۲</sup>، حاتم پیام<sup>۳</sup>، اسماعیل رخس ماه<sup>۴</sup>

۱- دانشجوی دکترای شهرسازی، گروه شهرسازی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

۲- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور بیرجند، بیرجند، ایران

۳- کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج، یاسوج، ایران

۴- کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مبارکه، مبارکه، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۲/۲۰

#### چکیده:

ویژگی عصر ما شهرنشین شدن جمعیت، افزایش جمعیت شهرها و به تبع آن توسعه شهرهای کوچک و بزرگ است. شهرنشینی بیش از پنج هزار سال قدمت دارد. به سال ۱۹۰۰ میلادی از هر هشت نفر فقط یک نفر در مناطق شهری زندگی می کرده است با روند گسترش شهرنشینی تحقق شهر پاک با رویکرد توسعه پایدار به وقفه می افتد. در مقاله‌ی حاضر با هدف ارزیابی تحقق شهر پاک با رویکرد توسعه پایدار شهری در دستور کار قرار گرفته است. روش تحقیق تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش مبتنی بر روش‌های توصیفی - تحلیلی بوده است. داده‌های گرد آوری شده با استفاده از شاخص‌های توسعه پایدار با تأکید بر تحقق شهر پاک با استفاده از تکنیک سوات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و در نهایت راهکارها و راهبردهای اجرایی پیشنهاد شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد: اجرای طرح جنگلانه، پاکسازی مناطق ذخیره‌گاه دنا، برگزاری کلاس‌های آموزشی پسماند، آموزش کاشت بلوط در مدارس، برگزاری مسابقه نقاشی با موضوع هوای پاک، شناسنامه‌دار کردن بلوطها و کاشت گیاهان در حال انقراض از مهم‌ترین فعالیت‌های این تشکل است. برپایی نمایشگاه توانمندسازی بانوان، پاکسازی پارک جنگلی یاسوج در هفته سلامت، برگزاری کارگاه اطفای حریق، برپایی غرفه نهضت سبز در نمایشگاه فیلم سبز و کاشت بذر گیاهان بومی در منطقه دمچنار بویراحمد را می تواند به عنوان راهکارهای دیگر نیز تلقی نمود.

واژگان کلیدی: شهر پاک، توسعه پایدار شهری، شهر یاسوج

تحولات شهر نشینی در جهان معاصر و ظهور چالش‌های گوناگون در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و کالبدی، در شهرهای بزرگ موجب توجه بیشتر به اصلاح فرایندها و روش‌های برنامه ریزی شهری در دهه‌های اخیر شده است. رشد شتابان شهر نشینی در قرن حاضر همراه با انقلاب انفورماتیک و سیر افزایش جمعیت، نشان از تغییر، دگرگونی و استحاله ساختار شهری دارد (شعبانی و رفیعان، ۱۳۹۶: ۲۰) به گونه‌ای که تمامی جنبه‌های شهر نشینی را تحت تأثیر خود قرار داده و گاهی زندگی شهری را مختل کرده است (مدانلو جویباری و میر کتولی، ۱۳۹۱: ۱۱۶). با تحولات جمعیتی در سطح جهان، شهرها همواره بیش از پیش نیاز به شهر پاک را احساس نموده‌اند (رضایی راد و رفیعان، ۱۳۹۱: ۹۶).

امروزه با دستاوردهای تکنولوژیکی، پزشکی، اجتماعی، ایدئولوژی - سیاسی، بشریت روز به روز بر اوضاع وخیم شهرهای جهان آگاه‌تر شده و به طور فزاینده در باب حقوق شهروندی خود نگران‌تر می‌شود. مسائلی چون آلودگی محیطی، کاهش منابع، شکاف عمیق بین غنی و فقیر، جرم، مسکن نامناسب و غیره را شهر و شهروند امروزی (در قرن ۲۱) تجربه می‌کند؛ که پیش از این با آن روبه رو نبوده است (شماعی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲).

مقوله شهر پاک که در نهایت به توسعه پایدار شهری منجر می‌شود؛ در سال‌های اخیر به عنوان یک مهم علمی در کلیه جوامع مطرح بوده و بخش وسیعی از ادبیات شهری را شامل شده است؛ از این رو، شهر یاسوج به دلیل رشد فزاینده جمعیت، به خصوص از سه دهه افزایش چشم گیری داشته است به طوری در سال ۱۳۹۵ به ۱۳۴۵۳۲ نفر رسیده است .. با این افزایش سریع جمعیت، شهر یاسوج شاهد فضاهای نابرابر شهری و مشکلات زیست محیطی بوده؛ به طوری که مناطق شهری این شهر، روند نابرابری از لحاظ برخورداری از شاخص‌های مؤثر برنامه ریزی شهری جهت دست یابی به شهر پاک نشان می‌دهند؛ بنابراین، آگاهی از این میزان نابرابری برای ایجاد یک تعادل نسبی به منظور شکل دادن فضاهای مناسب و همچنین در جهت برنامه ریزی صحیح و عدالت محور مبتنی بر اصول توسعه پایدار ضروری به نظر می‌رسد؛ بنابراین، پژوهش حاضر با هدف ارزیابی تحقق شهر پاک با رویکرد توسعه پایدار شهری و پاسخ گویی به چگونگی ابعاد و مولفه های توسعه پایدار در جهت دست یابی به شهر پاک (یاسوج) قابل تحقق است؟ مورد توجه می باشد.

### روش تحقیق

ابزار و روش تحقیق با توجه به ماهیت موضوع و هدف اصلی تحقیق، رویکرد حاکم بر این پژوهش «روش پیمایشی» و تکنیک اصلی مورد استفاده برای جمع آوری داده‌ها مصاحبه « با مدیران سطوح مختلف و استفاده از پرسشنامه» بوده است. متغیرهای تحقیق شامل شاخص‌های توسعه پایدار با تأکید بر تحقق شهر پاک است. بررسی شاخص‌های توسعه پایدار شهری



با تأکید بر تحقق شهر پاک در شهر یاسوج مورد نظر با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه با مدیران و کارشناسان نهادهای شهرداری و اداره محیط زیست انجام شده است. داده‌ها در بخش توسعه پایدار شهری و شهر پاک نیز در قالب پرسشنامه از شهروندان گردآوری شده است. روش نمونه‌گیری در پژوهش حاضر برای گردآوری اطلاعات از شهروندان در زمینه تأثیر ارزیابی تحقق شهرپاک با استفاده از رویکرد توسعه پایدار شهری است که نمونه‌گیری تصادفی ساده و خوشه‌ای بوده است و حجم نمونه در سطح اطمینان ۹۵ درصد با احتساب خطای ۱۰ درصد، ۱۹۲ نفر در شهر یاسوج تعیین شده است. روش نمونه‌گیری برای گردآوری اطلاعات از مدیران و کارشناسان در زمینه شاخص‌های توسعه پایدار شهری، نمونه‌گیری غیر احتمالی و هدفمند بوده است که در آن انتخاب نمونه به طریقی هدفمند و با توجه به هدف تحقیق و شرایط موجود انجام شده است؛ از این رو حجم نمونه نیز تعداد مشخصی نخواهد داشت و به اندازه‌ای بوده که شاخص‌های تحقیق را پوشش دهد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش مبتنی بر روش‌های توصیفی - تحلیلی بوده است. داده‌های گردآوری شده با استفاده از شاخص‌های توسعه پایدار با تأکید بر تحقق شهر پاک با استفاده از تکنیک سوات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و در نهایت راهکارها و راهبردهای اجرایی پیشنهاد شده است.

## ادبیات تحقیق

### طرح شهر پاک و پیشینه آن

شهری که با فعالیت‌های کاهش تولید زباله، زیباسازی، کاهش فاضلاب و بهبود سطح زندگی مردم می‌باشد. یکی از عوامل مهم این موفقیت کار مداوم و پیگیری مسئولان و همکاری مردم در راستای اجرای آن به سمت و سوی شهر پاک قدم برداشته شود. در اجرای این طرح همکاری صاحبان مشاغل، شهروندان، گروه‌ها و مؤسسات دولتی و غیردولتی، اماکن مذهبی، مدارس و دیگر اقشار باعث پیشرفت و سرعت در کار می‌شود. به اذعان مسئولان شهر نیل به این جایگاه بدون هماهنگی و همکاری با شهروندان میسر نبوده است. طرح شهر پاک، به صورت هفتگی انجام می‌شود و در این برنامه حدود ۲۵۰۰ نفر مشارکت دارند. در اجرای این طرح برای اولین بار، حدود ۱۸ تن زباله، ۱۹۸۹ حلقه لاستی زیادی شاخ و برگ جمع‌آوری و بازیافت شد. در این برنامه نیروهای داوطلب حدود ۱۴۴ کیلومتر خیابان، ۵ پارک و ۱۴ محله را تمیز کردند و شهر را بیش از پیش سالم‌سازی کردند.

محیط های کثیف و نامرتب چشم هر بیننده ای را آزار می دهد و باعث می شود تا بازدید کنندگان خاطرات منفی این مکان را در ذهن نگه دارند و آن را با خود به خانه ببرند. این روزها، نظافت فضای شهری به یک موضوع عمده و مهم در مباحث گردشگری نیز تبدیل شده است. هر چقدر شهر محل سکونت تمیزتر باشد شهروندان سالم تر خواهند بود. همچنین گردشگران بیشتری جذب آن محل خواهند شد. به همین دلیل سازمان های بین المللی با در نظر گرفتن معیارهایی همانند مدیریت زباله ها، انرژی و تصفیه هوا، ۱۰ شهر زیر را در سال ۲۰۱۶ به عنوان تمیزترین شهرهای جهان انتخاب کردند.

#### کلگری کانادا :

پاکیزه ترین شهر جهان بین رشته کوه های راکی واقع شده است. دو رودخانه ای که از مرکز شهر کلگری می گذرد، به همراه مسیرهای پیاده روی و دوچرخه سواری در حاشیه و ساحل رودخانه، از نمادها و جاذبه های اصلی گردشگری این شهر محسوب می گردند. همچنین، این شهر در بین دیگر شهرهای کانادا بیشترین تابش نور را دارد.

#### آدلاید استرالیا:

شهر آدلاید استرالیا چند سالی است که جایگاه خود را در بهترین های دنیا حفظ کرده است. این شهر به عنوان یک مرکز تجاری و داشتن مؤسسات مالی متعدد زبانزد است. سیستم بهینه و پیشرفته دفع زباله ها و استفاده مجدد از آنها در این شهر مثال زدنی است.

#### هونولولو هاوایی آمریکا

هونولولو که بهشت گرمسیری و مروارید هاوایی نام دارد، سومین شهر تمیز دنیا در جهان می باشد. تمام منابع مالی در این شهر قرار دارند. با وجود داشتن آتشفشان های فعال، اتخاذ سیاست های اصولی شهری انسان محور، این شهر را به یکی از دارندگان سالم ترین هوا و پاکیزه ترین شهرهای دنیا تبدیل نموده است.

مینیاپولیس آمریکا: این شهر که در معنای تحت الفظی "شهر آب" نام دارد، یکی از پرجمعیت ترین و تمیز ترین شهرهای آمریکاست و به عنوان شهر سبز شناخته شده است.

#### معیارها و شاخص های کمی و کیفی شهر سالم معیارهای کیفی شهر پاک

از نظر سازمان جهانی بهداشت یک شهر پاک برای تحقق اهداف کیفی زیر تلاشی می کند:



- ۱- داشتن محیط فیزیکی تمیز و یا کیفیت بالا (این امر شامل مسکن نیز می شود)؛
- ۲- داشتن آکو سیستم پویا و منسجم ؛
- ۳- داشتن جامعه منسجم و نیرومند با حمایت دو جانبه از سوی مردم و دولت ؛
- ۴- ایجاد مشارکت همگانی در تصمیماتی که بر زندگی، سالم و رفاه مؤثر است ؛
- ۵- تأمین نیازهای اساسی از قبیل غذا، آب، مسکن، درآمد، ایمنی، کار برای همه شهروندان ؛
- ۶- دسترسی به تجارب و منابع در سطح وسیع برای همه ؛
- ۷- داشتن اقتصاد شهری زنده، نوآور و پویا ؛
- ۸- تشویق جامعه برای ارتباط با میراث فرهنگی و زیستی خود و دیگر اقوام ؛
- ۹- داشتن حداقل سطح مناسب از بهداشت عمومی و خدمات درمانی قابل برای عموم ؛
- ۱۰- داشتن وضعیت بالای بهداشتی و حداقل بیماری‌ها؛
- ۱۱- داشتن ساختار شهری مناسب برای اعمال ویژگی‌های پیش گفته شده (معصومی، ۱۳۹۰)

### مفهوم توسعه پایدار شهری

توسعه پایدار و توسعه پایدار شهری طی دهه‌های اخیر به تدریج به پارادایم (الگوواره) نوین و مسلطی در ادبیات نظری و علمی رایج در باب توسعه و برنامه ریزی شهری تبدیل شده است. این الگوواره اگر چه ناظر به برداشت‌ها و تفسیرهای گوناگون است، اما در مجموع بر پایداری و استمرار توسعه برای همگان و نسل‌های آینده طی زمان و بر همه جانبه نگری ابعاد پیچیده اقتصادی، اجتماعی و زیست - محیطی فرآیند توسعه در سطح یک کشور یا شهر تاکید دارد. مهم‌ترین دغدغه‌های که موجبات تعمق و توجه جدی صاحب نظران و برنامه ریزان شهری را به سوی مفهوم توسعه پایدار شهری جلب نموده، واقعیت رشد شتابان شهرنشینی در جهان امروز و تداوم آن برای ساکنان این مناطق است (رهنمایی و پورموسی، ۱۳۸۵: ۱۷۷). مفهوم «توسعه پایدار» از اوایل دهه ۱۹۸۰ که ده‌ها سال رشد لجام گسیخته به نام «توسعه» در قالب کیفیت زیست - محیطی در مقیاس جهانی بروز کرد، خود را نشان داد (ایونز و پارتز، ۱۹۹۸: ۲۸۶). کمیسیون براندلند در سال ۱۹۸۷، مفهوم توسعه

پایدار را چنین تشریح کرده است: «توسعه پایدار، توسعه‌ای است که بتواند نیازهای نسل حاضر را بی آسیب رساندن به برآورده ساختن نیازهای نسل‌های آینده و سازگار با منافع آنها برآورده سازد. این تعریف از سوی *Berke* و *Manta* در سال ۱۹۹۹ با هدف ارزیابی پایداری در طرح‌های جامع، به این شکل بیان گردید: «توسعه پایدار، فرایندی پویا در جوامع در حال پیشرفت است؛ به طوری که نیازهای نسل حاضر و آینده را از طریق بازسازی و تعادل بخشی محلی به نظام‌های اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیک و پیوستن جریان‌های محلی به ارتباط‌های جهانی هماهنگی می‌سازد (۸۶: ۲۰۰۲, *Alshuwaikhat*) با توجه به موارد یاد شده، ابعاد توسعه پایدار را می‌توان در موارد ذیل بیان کرد (نوذر پور، ۱۳۷۹، ۴).

۱. پایداری اقتصادی، که به مفهوم برآیند تخصیص بهتر و مدیریت کارآمد تر منابع و جریان مستمر سرمایه گذاری خصوصی و دولتی است.
۲. پایداری اجتماعی، یا ایجاد فرآیند توسعه‌های که تداوم آن وابسته به خلق تمدنی انسانی با توزیع عادلانه دارایی‌ها و درآمدها به منظور کاهش فاصله بین اغنیا و فقر است.
۳. پایداری بوم شناختی، که می‌توان آن را با اهرمهای زیر تقویت کرد:
 

محدود کردن مصرف انواع سوخت و منابع سوختی تمام شدنی؛ نیز کاهش حجم ضایعات و آلودگی‌ها و بازیافت منابع؛ کی تلاش برای یافتن فن آوری‌هایی که ضایعات کمتری دارند؛ کی تعیین قوانین و دستگاه و نظام قانونی مناسب.

توسعه مکانی پایدار، که با هدف نیل به شکل روستایی شهری متعادل و توزیع بهتر زمین‌ها از نظر اسکان انسانی، به مواردی از این قبیل تأکید دارد :

برای کاهش تمرکز بیش از حد در مناطق اقماری؛ اکسیر جلو گیری از تخریب شبکه‌های آسیب پذیر ناشی از فرآیندهای مهاجرت و کوچ نشینی بی رویه؛ کشف و بهره برداری از توان بالقوه محیطی برای صنعتی شدن متمرکز همراه با و نقش آنها در فناوری‌های جدید و با تأکید خاص بر صنایع زیست توده ایجاد اشتغال روستایی؛

ایجاد شبکه‌ای از قرق‌های طبیعی برای حفظ تنوع زیستی.

تداوم فرهنگی، شامل یافتن ریشه‌های درونزای الگوهای نوسازی و نظام‌های زراعی و فرآیندهایی که در روند تداوم فرهنگی، تغییراتی به وجود می‌آورند. در حقیقت توسعه پایدار، ما را به ایجاد جامعه‌ای رؤیایی مافوق جامعه امروزی دعوت می‌نماید و بر واقعیت سازی آن برای نسل‌های آتی تأکید می‌نماید (۵: ۲۰۰۵, *Pripco*).



شرایطی که شهر نشینان امروز و شهروندان فردا بتوانند در آن در کمال آرامش و امنیت زندگی کنند و ضمن تندرستی، از عمر دراز و در عین حال سازنده بهره مند گردند (صالحی فرد، ۱۳۸۰: ۱۴۷). از سوی دیگر، نظریه توسعه پایدار شهری، مسایلی چون جلوگیری از آلودگی‌های محیط شهری و ناحیه‌ای، کاهش ظرفیت‌های تولید محیط محلی، ناحیه‌ای و ملی، حمایت از باز یافت‌ها، عدم حمایت از توسعه‌های زیان آور و برطرف ساختن شکاف میان فقیر و غنی را مطرح می‌کند (زیاری، ۱۳۸۴: ۱۸). از نظر کالبدی، توسعه پایدار شهری یعنی تغییراتی که در کاربری زمین و سطوح تراکم به منظور رفع نیازهای ساکنان شهر در زمینه مسکن، حمل و نقل، اوقات فراغت و غذا به عمل می‌آید تا در طول زمان، شهر را از نظر زیست محیطی، قابل سکونت و زندگی، از نظر اقتصادی با دوام و از نظر اجتماعی همبسته و هماهنگی نگه دارد (Mukono, ۱۹۹۶: ۲۶۶) در دیدگاه مبتنی بر بعد اجتماعی یا لایه برابری، مساوات و عدالت اجتماعی توسعه پایدار در حوزه اکولوژی اجتماعی و شاخه فرعی آن اکولوژی شهری مورد بحث قرار می‌گیرد و معتقد است بازیگران اصلی در توسعه، انسان و اجتماع او هستند. با وجود پذیرش اصول توسعه پایدار؛ یعنی رفع نیازهای کنونی بدون محرومیت نسل‌های آینده در توسعه شهری و زمینه‌های مربوط به آن، ضرورت کاهش نابرابری‌های عصر حاضر به همان میزان و احتمالاً بیشتر از نگرانی پیرامون وضع نسل‌های آینده است. در بطن شهرهای جهان سوم و در حال توسعه، مقیاس و دوام نابرابری‌ها، آسیب‌پذیری و فقر اقشار کم در آمد، هر چه بیشتر بر اهمیت این نگرش به توسعه پایدار می‌افزاید (موسی کاظمی محمدی، ۱۳۸۰: ۱۲۶). در توسعه پایدار شهری همانند توسعه پایدار، بایستی روابط منطقی میان محیط، عوامل اقتصادی و اجتماعی به خوبی رعایت گردد. به قول موهان مونا‌سینگ، در گرو ارتباط متقابل است.

### توسعه پایدار

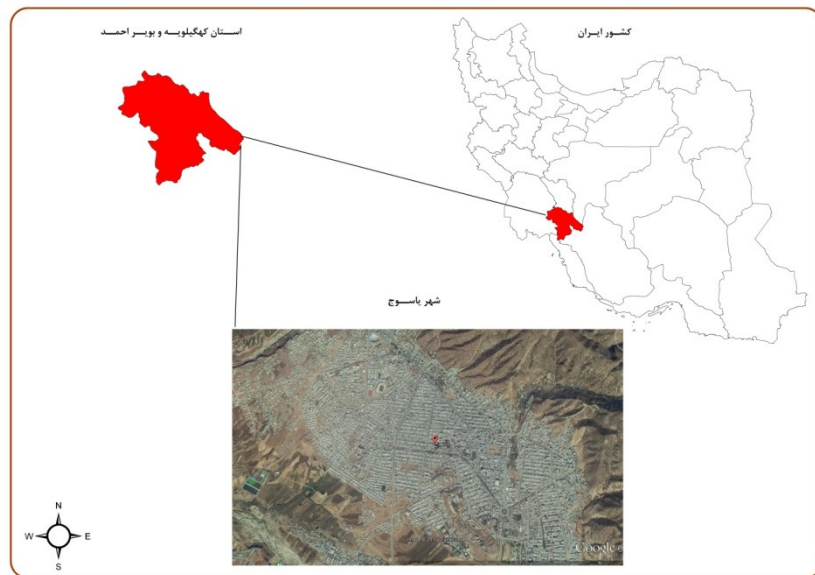
واژه توسعه پایدار از اواسط دهه ۷۰ میلادی و پس از بحران نفتی ۱۹۷۳ بسیار به کار گرفته است امروزه بحث توسعه پایدار یکی از بحث‌های بسیار مهم و رایج در سطح بین‌المللی است. سازمان‌ها و نهادهای محیط زیست در جهان و همچنین سازمان ملل از مهم‌ترین ارگان‌های دخیل در این امر هستند. به منظور حل مشکلات متعددی در محیط زیست در اوایل دهه ۷۰ شورای اجتماعی - اقتصادی سازمان ملل متحد با عنوان این مطلب که سلامت محیط زیست در گرو توسعه پایدار می‌باشد. بر محل تلاقی محیط زیست و توسعه پایدار توجه و تاکید نمود. اولین اجلاس در سال ۱۹۷۲ در استکهلم با عنوان انسان و محیط برگزار گردید. راهنماها و توصیه‌های این اجلاس برای شناخت بستر محیط، کنترل آلودگی‌ها، آموزش و پژوهش برای فراهم نمودن محیط مناسب برای زندگی انسان‌ها بود و سابقه اصطلاح توسعه پایدار به گزارش براتلند باز می‌گردد. در سال ۱۹۸۷ در چهل و دومین نشست اجلاس عمومی سازمان ملل متحد کمیسیون جهانی در زمینه محیط زیست و توسعه تحت

نظارت سازمان ملل به ریاست خانم براتلند گزارش باعنوان «آینده مشترک ما» تسلیم کرد که مفهوم نوین «توسعه قابل حفظ و تداوم» را معرفی می‌کرد. این مفهوم شرایط انسانی و طبیعی را در فعالیتهای توسعه‌ای در نظر می‌گرفت. اگرچه مفهوم «توسعه پایدار» را نخستین بار اتحادیه حفاظت جهانی در سال ۱۹۸۰ منتشر کرد تا زمان گزارش براتلند یعنی هفت سال بعد از این اصطلاح عمومیت نیافت. براساس این گزارش «توسعه پایدار» نیازهای نسل کنونی را بدون به مخاطره انداختن توانایی نسل‌های بعدی برای برآوردن نیازهایشان تأمین می‌کند. این مفهوم بر رهیافتی بلند مدت دلالت دارد که علاوه بر مسائل زیست محیطی - منابع انسانی و عوامل فرهنگی عرضه مواد غذایی، انرژی، صنعت و توسعه شهری را مد نظر قرار می‌دهد. به طور خلاصه زمینه‌های پیدایش و رواج اصطلاح توسعه پایدار را می‌توانه این صورت بیان کرد (همان منبع: ۱۶۵). فعالیت‌های جنبش‌های حفاظت محیط زیست در نیمه قرن نوزدهم میلادی - طرح موضوع پایداری بعنوان یک سیاست حفاظتی در اتحادیه حفاظت جهانی در سال ۱۹۸۰ گسترش ترویج آن پس از انتشار گزارش براتلند در سال ۱۹۸۷ گسترش بحث پایداری در سطح جهانی براساس همایش زمین در سال ۱۹۹۲ در دستور کار ۲۱ شناسایی گردشگری بعنوان یک جزء اقتصادی نیازمند توسعه پایدار در دومین همایش زمین به سال ۱۹۹۷ در نیویورک (کاظمی، ۱۳۸۳: ۱۲۵).

#### محدوده مورد مطالعه: شهر یاسوج

شهر یاسوج از نظر تقسیمات سیاسی کشور مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد و مرکز شهر بویراحمد، در بخش مرکزی، دهستان سررود شمالی و از نظر طبیعی بین رودخانه‌های بشار در جنوب و مهریان در غرب و کوه‌های دنا در شمال و شرق محصور شده است (مهندسین مشاور همسو، ۱۳۷۵: ۲۴۰). این شهر در موقع جغرافیایی ۳۰ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته و مساحتی برابر با ۱۸۰۱ هکتار را اشغال کرده است (سالنامه آماری استان کهگیلویه و بویراحمد، ۱۳۸۷: ۳۱). شهر یاسوج از سمت شمال و شرق به ارتفاعات زاگرس، از سمت جنوب به رودخانه بشار و روستاهای اکبرآباد، و نجف آباد، از سمت جنوب غربی به شهرک صنعتی و روستای بلوکو، از سمت غرب و شمال غربی به رودخانه مهریان و روستاهای مهریان، شرف آباد علیا، شرف آباد سفلی و شرف آباد وسطی محدود می‌گردد (مهندسین مشاور همسو، ۱۳۸۰: ۴).





شکل ۱: موقعیت جغرافیایی شهر یاسوج

مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

### تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

در این قسمت به تحلیل وضع موجود به روش تحلیل سوات در قالب بررسی نقاط قوت و ضعف به عنوان عوامل درونی و فرصت و تهدید به عنوان عوامل بیرونی در ابعاد محیطی اقلیمی، جمعیتی، اجتماعی، اقتصادی، مدیریتی، کالبدی-کاربری، سازمان فضایی، حمل و نقل و تجهیزات شهر یاسوج است. که به صورت جداول ذیل ارائه می‌گردد:

### جدول ۱- تحلیل سوات اجتماعی

تهدید	فرصت	ضعف	قوت
<p>قرارگیری منطقه در پهنه باخطر زلزله خیزی متوسط خطر اعوجاج در خط آسمان شهر یاسوج ناشی از ساخت و سازهای نیمه تمام و بدون اصولی نبود سیستم مناسب برای دفع فاضلاب شهر یاسوج</p>	<p>نقش درختان واقع در شمال و غرب شهر یاسوج در کاهش آلودگی هوا ایجاد زیبایی‌های بصری</p>	<p>هرج و مرج بصری ناشی از وجود اراضی نیمه تمام و نیمه کاره فقدان دید به نشانه‌های شهر یاسوج در بافت فرسودگی و تخریب کفسازی محلات شهر یاسوج و نبود شبکه جمع آوری آب‌های سطحی نبود مبلمان شهری مناسب درخور شهر یاسوج نبود سیستم منظم جمع آوری زباله و نبود سطل زباله برای جمع آوری زباله</p>	<p>برخورداری از آب و هوای نسبتاً پاک وجود کوه‌های اطراف جهت کوه پیمایی و پیاده روی قرار گیری در نزدیکی منابع طبیعی وجود جاذبه‌های طبیعی و پارک در شهر یاسوج</p>

### جدول ۲- سوات اقلیمی

تهدید	فرصت	ضعف	قوت
<p>خطر کم شدن جمعیت جوان شهر یاسوج</p>	<p>بهبود وضعیت آموزش شهر یاسوج جهت افزایش سطح سواد</p>	<p>بالا بودن بعد خانوار شهر یاسوج نسبت به دیگر شهرهای اطراف بالا بودن بار تکفل نسبت به شهر بالا بودن جمعیت سالمندان بالا بودن سهم گروه‌های سالمند در شهر یاسوج در مقایسه با دیگر شهرهای اطراف</p>	<p>بالا بودن آگاهی جمعیت شهر یاسوج جهت مشارکت و توسعه طرح‌های محل‌های عدم بزه کاری و وجود امنیت اجتماعی بالا</p>

جدول ۳- سوات کالبدی

تهدید	فرصت	ضعف	قوت
<p>خطر ساخت و ساز با طبقات بالا در کاربری وضع موجود و گرایش به افزایش تراکم فعالیتی و ساختمانی</p> <p>خطر عدم توجه به تأمین فضاهای خدماتی مورد نیاز</p> <p>خطر کمبود زمین کاربری‌های تجاری و خدمات شهری</p> <p>ارائه خدمات به دیگر بخش‌های از شهر یاسوج و عدم رسیدگی کافی به محدوده تازه ساخت</p> <p>ناپایداری ابنیه و بافت در برابر تهدیدات محیطی به سبب قدمت بالا ابنیه در بافت قدیمی شهر یاسوج</p> <p>تخریب بناها و گذرهای واجد ارزش به بهانه فرسوده و تخریبی بودن و عدم توجه به طراحی آنها</p>	<p>وجود مساجد و بناهای ارزشمند در بافت‌های قدیمی منطقه</p> <p>دسترسی نزدیک به آثار تاریخی شهر یاسوج</p> <p>امکان طراحی فضای محیطی مناسب در کنار آثار میراثی شهر یاسوج</p>	<p>دسترسی نامناسب به مراکز کار و فعالیت</p> <p>وجود قطعات درشت دانه</p> <p>نبود مراکز شهر یاسوج تعریف شده در بافت مسکونی به جهت شرقی و غربی شدن</p> <p>از رونق افتادن کاربری‌های تجاری و مغازه‌ها در درون بافت شهر یاسوج به دلیل عدم سکونت مداوم ساکنان و یکنواخت آنها</p> <p>وجود مخروبه‌ها و زمین‌های متروکه و نمای نامناسب برخی ابنیه</p> <p>وجود اراضی بایر و خالی برای طراحی بدون اتومبیل را فراهم می‌کند</p> <p>کیفیت نا مناسب نمای ساختمان‌های واقع در بخش‌های از شهر یاسوج</p>	

جدول ۴- سوات سازمان فضایی

تهدید	فرصت	ضعف	قوت
		<p>بهم ریختن بافت مسکونی شهر یاسوج به دلیل عدم توجه به سازمان فضایی آن</p> <p>نبود مراکز قابل توجه در بافت مسکونی شهر یاسوج</p>	<p>وجود مراکز فعالیتی فرا شهر یاسوج قوی در داخل بافت مسکونی</p> <p>سازمان فضایی تعریف شده ناشی از وجود عناصر شاخص‌های مهم و کاربردی</p>

جدول ۵- سوات حمل و نقل و دسترسی

تهدید	فرصت	ضعف	قوت
<p>تخریب هویت تاریخی شهر یاسوج به علت عدم توجه کافی به آن.</p>	<p>گسترش فرصت‌های حمل و نقل عمومی ناشی ایجاد جاده‌های مواصلاتی بین شهر یاسوج</p> <p>دسترسی مناسب به کوه‌های اطراف جهت ورزش کوهنوردی</p>	<p>عرض نامناسب معابر کمبود مسیرهای دوچرخه و پیاده در بافت نبود پارکینگ مناسب در داخل محلات پاسخگو نبودن معابر به نیازهای حمل و نقل جدید ساکنین و به ویژه تردد خودرو و در مقابل ماهیت تاریخی بافت شهر یاسوج که امکان مداخله را کاهش می‌دهد</p> <p>عدم تعیین ورودی‌های مشخص در ابتدای گذرهای اتصالی شهر یاسوج</p> <p>تردد اجباری با موتور سیکلت در شهر یاسوج با ماهیت تاریخی به ویژه در درون بافت که سروصدا و عدم احساس ایمنی عابران پیاده را سبب می‌شود</p>	<p>دسترسی مناسب در محیط پیرامونی شهر یاسوج</p> <p>سلسله مراتب شبکه ارتباطی</p> <p>عرض کم و پیچ و خم زیاد و بافت مسکونی شهر یاسوج که سبب شده معابر صرفاً محلی عمل کنند</p> <p>دسترسی سریع به جاذبه‌های طبیعی شهر یاسوج</p>

### جدول ۶- تأسیسات و تجهیزات شهری

تهدید	فرصت	ضعف	قوت
مشکلات در ارائه خدمات حریق و تأمین آب و دیگر زیرساخت‌ها		نبود سیستم منظم جمع آوری زباله و نبود سطل زباله برای جمع آوری زباله کمبود زمین برای تجهیز زیرساخت در شهر یاسوج	

منبع: نگارنده ۱۳۹۸

### جمع بندی و نتیجه گیری

توسعه پایدار شهری در کنار اندیشه بر کل اجتماع انسانی عدالت اجتماعی و رعایت توزیع مناسب و متعادل امکانات و خدمات در سطح شهر و محله‌های شهری را شعار خود ساخته و ضمن تأکید بر حفظ حق و منافع آیندگان از هر آنچه وجود دارد، توصیه‌های لازم را به شهروندان گام نهاده به هزاره سوم میلادی می‌نماید.

جمع بندی از مفهوم شهر پاک در موضوع سلامت و تغذیه (بدون دخانیات و عدم استفاده از ظروف یکبار مصرف)، در موضوع خرید پاک (سه‌شنبه بدون کیسه پلاستیکی و اول فکر بعد خرید) و در بخش محیط زیست و پوشش گیاهی (نهال‌کاری، کمیته مردمی اطفای حریق و ایجاد نهالستان) از محورهای دیگر پوشش «شهر پاک» است. اجرای طرح جنگلانه، پاکسازی مناطق ذخیره‌گاه دنا، برگزاری کلاس‌های آموزشی پسماند، آموزش کاشت بلوط در مدارس، برگزاری مسابقه نقاشی با موضوع هوای پاک، شناسنامه‌دار کردن بلوط‌ها و کاشت گیاهان در حال انقراض از مهم‌ترین فعالیت‌های این تشکل است. برپایی نمایشگاه توانمندسازی بانوان، پاکسازی پارک جنگلی یاسوج در هفته سلامت، برگزاری کارگاه اطفای حریق، برپایی غرفه نهضت سبز در نمایشگاه فیلم سبز و کاشت بذر گیاهان بومی در منطقه دمچنار بویراحمد را می‌تواند به عنوان راهکارهای دیگر نیز تلقی نمود.

### پیشنهادها

۱. افزایش سطوح مورد نیاز وسایل حمل و نقل عمومی و تقویت آن.
۲. زیباسازی محله‌ها از طریق نماهای هماهنگ و طراحی مناسب آنها با استفاده از متخصصان معماری و طراحی.
۳. سازمان دهی مناسب مراکز خرید و طراحی مناسب آنها و مکان یابی درست خدمات شهری.

۴. توجه به روشنایی معابر و کوچه‌های مناطق مورد مطالعه در جهت احساس امنیت بیشتر
۵. فراهم کردن استفاده بهتر و به روزسانی شبکه‌های تلفن و اینترنت در جهت ارائه خدمات مطلوب‌تر با ایجاد بستر فیبر نوری در سطح مناطق شهری.
۶. اقدام در جهت کاهش قیمت مسکن با کاهش مصرف مصالح غیر بومی.
۷. تشویق به کاهش تولید زباله و تفکیک آن در مبدأ و بازیافت آن پس جمع‌آوری.
۸. جلوگیری از هر گونه ساخت و ساز در فضاهای سبز شهری.

### فهرست منابع

۱. شماعی، علی. ساسان پور، فرزانه. سلیمانی، محمد. احدنژاد، محسن و حیدری، تقی (۱۳۹۳) زیست پذیری بافت های فرسوده رویکردی نوین برای توسعه شهری پایدار مورد پژوهش: بافت فرسوده شهر زنجان. اولین کنفرانس بین المللی زمین، فضا و انرژی پاک تهران.
۲. محمدی، محمد. (۱۳۹۱). بررسی و شناسایی معیارهای سنجش زیست پذیری شهری و ارائه راهکارهایی در جهت دستیابی به الگوی بهینه فضایی شهر زیست پذیر. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد کرمان.
۳. حسین زاده دلیر، کریم، ملکی، سعید. (۱۳۸۷). «تبیین شاخص های پایداری مناطق شهری با رویکرد توسعه پایدار در شهر ایلام». مجله جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۱۳، شماره ۲۹، صص ۲۹-۱۰.
۴. راز دشت، عبدالله، یغفوری، حسین، ملکی، آفرین. (۱۳۹۱). «مقایسه شاخص های پایداری شهر کوچک دهدشت با متوسط نظام شهری کشور با تأکید بر توسعه پایدار شهری» مجله آمایش محیط، شماره ۱۸.
۵. عزیزی، محمدمهدی. (۱۳۸۰). توسعه شهری پایدار، برداشت و تحلیلی از دیدگاه های جهانی. مجله صفا، شماره ۳۳.
۶. لطفی، حیدر، عدالت خواه، فرداد، میرزایی، مینو، شب بو، وزیر پور. (۱۳۸۸). «مدیریت شهری و جایگاه آن در ارتقای حقوق شهروندان». مجله جغرافیای انسانی، شماره ۱.
۷. مخدوم، مجید. (۱۳۷۸). مؤلفه های علمی توسعه پایدار در محیط زیست. همایش محیط زیست و توسعه، تهران: دانشگاه تهران.
۸. ملکی، سعید. (۱۳۹۰). «سنجش توسعه پایدار در نواحی شهری با استفاده از تکنیک های برنامه ریزی (نمونه موردی: شهر ایلام)». جغرافیا و توسعه، پیاپی ۲۱، صص ۱۱۷-۱۳۹.

۹. هال، پیتر و فایفر، اولریخ. (۱۳۸۸). آینده شهری قرن ۲۱، ترجمه اسماعیل صادقی و ناهید صفایی، تهران: جامعه مهندسان مشاور ایران.

۱۰. مهندسین مشاور همسو، ۱۳۷۵، طرح تفصیلی، عمران و حوزه نفوذ شهر یاسوج، اداره کل مسکن و شهرسازی کهگیلویه و بویراحمد، یاسوج.

۱۱. مهندسین مشاور همسو، ۱۳۸۰، طرح تفصیلی، عمران و حوزه نفوذ شهر یاسوج، اداره کل مسکن و شهرسازی کهگیلویه و بویراحمد، یاسوج.

12. Pripco, C. (2005), *sustainable development* Available at [www.ingham.org/ce/CED/article](http://www.ingham.org/ce/CED/article)

13. Smith, P. (2005). *Symbolic Meaning in Contemporary Cities*. in *Ekistics*, 232.